

ÜNİVERSİTELERİN YEREL EKONOMİYE KATKILARI : TEORİ VE ERCİYES ÜNİVERSİTESİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Yrd. Doç. Dr. Hayriye ATİK*

GİRİŞ

Üniversiteler, yaptıkları harcamalar ve istihdam ettikleri personel sayıları bakımından kuruldukları bölgelerin en önemli ekonomik birimlerinden biri haline gelmişlerdir. Üniversitenin ya da benzeri bir hizmet biriminin yerel ekonomi üzerindeki olumlu etkileri; direk, dolaylı ve uyarılmış olmak üzere üç grupta toplanmaktadır.

Üniversitelerin yerel ekonomi üzerindeki direk, dolaylı ve uyarılmış etkileri, istihdam ve gelir olmak üzere iki açıdan ele alınmaktadır. Bu bağlamda, bir üniversitede istihdam edilen akademik ve idari personelin toplamı, "direk istihdam etkisi"ni gösterirken; personeline ödediği maaşların toplamı, "direk gelir etkisi"ni göstermektedir. Bir bölgede üniversitenin kurulması, üniversiteye mal ve hizmet sunan diğer işletmelerin faaliyetlerini de genişletir. Üniversitenin yerel ekonomi üzerindeki direk etkileri grubuna dahil edilemeyen bu tür etkiler, dolaylı ve uyarılmış etkiler olarak adlandırılmaktadır. Direk etkinin hesaplanması görece olarak daha kolay olmasına karşılık; dolaylı ve uyarılmış etkilerin hesaplanması, üniversitenin kurulduğu bölgeye ait istatistiklerin her zaman mevcut olmaması nedeniyle daha zordur.

Üniversitelerin yerel ekonomiye sağladığı bu katkılar, üniversite sayısının hızla arttığı ülkemizde de beklenen temel faydalardır. Bununla beraber, ülkemizde üniversitelerin yerel ekonomiye yaptığı katkıları belirlemek amacıyla yapılan analizler, öğrenci ve istihdam edilen personel sayılarının incelenmesi ile sınırlı kalmıştır. Yaptığımız literatür taraması, ülkemizdeki herhangi bir üniversitenin ekonomiye katkısını, yabancı literatürde yer alan kriterlere göre inceleyen bir çalışmanın bulunmadığını ortaya koymuştur. Bu nedenle bu araştırma, üniversitelerin yerel ekonomi üzerindeki olumlu etkilerinin tanıtılması ve Erciyes Üniversitesi'nin yerel ekonomiye katkılarının literatürde yer alan kriterlere göre ele alınması bakımından önem arz edebilir.

Araştırmanın iki önemli amacı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, üniversitelerin kuruldukları yerel ekonomi üzerindeki olumlu etkilerinin incelenmesidir. İkincisi ise, Erciyes Üniversitesi'nin yerel ekonomiye sağladığı katkıların belirlenmesidir.

Erciyes Üniversitesi'nin yerel ekonomi üzerindeki etkileri, Kayseri ile sınırlandırılmamıştır. Bunun en önemli nedeni, Erciyes Üniversitesi'nin Kayseri, Nevşehir ve Yozgat illerindeki fakülte ve yüksek okulları ile üç ayrı kampüste faaliyet göstermesidir. Üniversitenin çeşitli birimlerinden toplanan verilerin, kampüsler için ayrı ayrı gösterilmemesi, üniversitenin ekonomiye katkısını bir bütün olarak değerlendirmemize neden olmuştur.

* Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk olarak, üniversitelerin yerel ekonomi üzerindeki katkıları incelenecektir. İkinci olarak, Erciyes Üniversitesi'nin yerel ekonomi üzerindeki olumlu etkileri, direk ve dolaylı etkiler olmak üzere iki başlık altında ele alınacaktır. Son bölümde ise, "sonuç ve değerlendirme" yer alacaktır.

I- ÜNİVERSİTELERİN YEREL EKONOMİYE KATKILARI

Üniversiteler, kuruldukları yerel ekonomiye çeşitli katkılar sağlarlar. Bu katkılar; daha önce de belirtildiği gibi direk, dolaylı ve uyarılmış olmak üzere üç grup altında incelenmiştir (Lewis, 1988, s.54; Dell ve Rainnie, 1996, s.15)

A) Direk Katkılar

Üniversitenin çeşitli birimlerinde çalışan personel, üniversite sayesinde yerel ekonomide ortaya çıkan direk istihdamı göstermektedir. Bu personele ödenen maaşlar ise, üniversitenin yerel ekonomi üzerindeki direk gelir etkisidir. Üniversitelerin istihdam üzerindeki etkisi belirlenirken dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, tam zamanlı ya da part-time işlerden hangilerinin dikkate alınacağıdır. Yapılan çalışmalarda en çok izlenen yöntem, part-time işlerin hesaba katılmamasıdır. Bununla beraber, Lewis, hem tam zamanlı hem de part-time işlerin toplamını alarak İngiltere'deki Wolverhampton Üniversitesi'nin direk istihdam etkisini belirlemiştir (1988, s.54).

Yabancı literatürde üniversitelerin yerel istihdam üzerindeki etkisi belirlenirken dikkate alınan önemli bir unsur, öğrenci birliği tarafından istihdam edilen personeldir. Öğrenci birliklerinin özellikle İngiliz üniversitelerinde geniş bir faaliyet alanına sahip olması, buralarda istihdam edilen personelin de dikkate alınmasına neden olmuştur. Öğrenci birliği tarafından istihdam edilen personel, Lewis (1988) ile Dell ve Rainnie'nin (1996) çalışmalarında direk istihdam hesaplamalarına dahil edilirken, bazı çalışmalarda dolaylı ve uyarılmış istihdam hesaplamalarına dahil edilmiştir.

B) Dolaylı Etkiler

Dolaylı etkiler, emek dışındaki faktör sahiplerinin üniversiteye yaptıkları satışlar sonunda ortaya çıkan gelir ve istihdam artışını ifade eder. Gelir ve istihdam açısından hesaplanması zor olan bir etkidir. Dolaylı gelir etkisinin belirlenmesinde kullanılacak bir yöntem, üniversiteye satılan malların yerel katma değerini belirlemektir (Lewis, 1988, s. 54).

Bir eğitim kurumunun yerel ekonomiye sağladığı dolaylı katkılardan bir kısmı, öğrenciler tarafından yapılan harcamalardan kaynaklanır. Bu dolaylı etkilerden bazıları, kolaylıkla belirlenebilir. Örneğin, öğrenci birliğinin sunduğu bazı hizmetlere yapılan harcamalar, öğrenci yurtlarına yapılan ödemeler, kampaüsteki kitap satış bürolarından yapılan alımlarla ilgili ödemeler kolaylıkla hesaplanabilir. Aynı şekilde, bu faaliyetler sayesinde ortaya çıkan istihdam imkanları da kolaylıkla belirlenebilir. Bütün bu harcamalara ilave olarak, öğrencilerin kampus dışında yaptıkları ancak yerel katma değer içindeki payı hesaplanması gereken başka harcama kalemleri de vardır. 1984 yılında Hatfield Üniversitesi'nin her sekiz öğrencisinden biri üzerinde yapılan bir araştırma, tüm kaynaklardan gelen gelirin yaklaşık olarak %72.5'inin üniversitenin bulunduğu Herdfordshire ekonomisine harcandığını ortaya koymuştur. Bununla beraber, bu harcamaların tamamı, yerel katma değeri artırmaz. Barınma, yiyecek ve eğlence hizmetleri başta olmak üzere birtakım mal ve hizmetler için yapılan harcamalar, önemli miktarda katma değer yaratırken; kitap ve giyim

eşyası gibi tüketim malları için yapılan harcamalar, yerel ekonomide daha az katma değer yaratırlar (Lewis, 1988, s.55).

C.) Uyarılmış Katkılar

Uyarılmış katkılar, direk ve dolaylı katkılara bağlı olarak ortaya çıkan gelir ve istihdam artışını ifade etmektedir. Üniversitenin sağladığı direk ve dolaylı istihdam sonunda gelir elde eden bireyler, elde ettikleri gelirleri yerel olarak üretilen mal ve hizmetlere harcarlar. Bu şekilde ortaya çıkan uyarılmış etki, "Keynesyen çarpan etkisi" olarak da adlandırılır.

Keynesyen gelir ve istihdam çarpanı, bir kişi tarafından yapılan harcamanın başka bir kişinin gelirini oluşturduğunu ifade eder. Dolayısıyla, bir kişinin gelirinde meydana gelen artma ya da azalma, ekonomik sistemdeki toplam gelirlerin artması ya da azalmasına yol açar. Ekonomide atıl kalan kaynaklar varsa, o zaman genişleme süreci işler. Aksi takdirde, gelir artışı sonunda artan talep, artan fiyatlar ya da yerel ekonomiye başka yerlerden aktarılan kaynaklarla karşılanır. Uyarılmış etkinin hacmi, direk ve dolaylı vergiler, tasarruflar ile mal ve hizmetlerin satın alınması sırasında ortaya çıkan harcama sürecinde sistemden ayrılan gelirlerin hacmine bağlıdır¹.

II- ERCİYES ÜNİVERSİTESİ'NİN EKONOMİYE KATKILARI

Erciyes Üniversitesi'nin yerel ekonomi üzerindeki etkileri, direk ve dolaylı etkiler olmak üzere iki başlık altında ele alınacaktır. Daha önceki açıklamalarımızda yer alan uyarılmış etkileri dikkate almamızın nedeni, uyarılmış etkilerin hesaplanmasında kullanılan verilerin mevcut olmamasıdır.

A) DİREK KATKILAR

Erciyes Üniversitesi'nin yerel ekonomiye sağladığı direk katkılar, istihdam ve gelir olmak üzere iki grup altında ele alınacaktır.

1) Direk İstihdam

Erciyes Üniversitesi'nin tüm birimlerinde çalışan akademik ve idari personelin toplamı, yerel ekonomi üzerindeki direk istihdam etkisini göstermektedir. Buna göre, 1997/1998 öğretim yılı sonu itibarıyla üniversitenin istihdam ettiği akademik ve idari personel sayısı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1'deki verileri incelediğimizde, 1997/1998 öğretim yılının sonu itibarıyla Erciyes Üniversitesi'nde istihdam edilen toplam personel sayısı, 2313'dür. Bu rakamın 1000'i akademik, 1313'ü idari personeldir.

Erciyes Üniversitesi'nin direk istihdam katkısı, Türkiye'deki başka üniversitelerin sağladığı istihdam imkanları ile karşılaştırılacaktır. Bu amaçla Tablo 2 düzenlenmiştir. Üniversitelerin sadece akademik personel sayılarına ulaşılabildiğimiz için karşılaştırmalarda idari personel rakamları kullanılmamıştır.

Tablo 2'de İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan bazı üniversitelerde 1997/1998 öğretim yılında istihdam edilen akademik personel sayıları yer almaktadır. Daha önce de belirttiği-

¹ Uyarılmış etkinin hesaplanması ile ilgili eşitlikler için bkz.:Lewis, 1988, s.55.

miz gibi, üniversitelerdeki idari personel sayıları ile ilgili verilere ulaşamadığımız için üniversitelerin sağladıkları direk istihdam ile ilgili bir karşılaştırma yapmak mümkün olmamıştır. Bununla beraber, aynı bölgede yer alan üniversitelerin akademik personel sayıları itibarıyla bir karşılaştırma yaptığımızda, Erciyes Üniversitesi'nin ele alınan 9 üniversite arasında altıncı sırada yer aldığı gözlenmektedir. Tablo 2'deki verilerden elde ettiğimiz başka bir gözlem, 1997/1998 öğretim yılında Erciyes Üniversitesi'nin Türkiye'deki toplam akademik personelin yaklaşık olarak %2'sine sahip olmasıdır.

Tablo 1- Erciyes Üniversitesi'nin İstihdama Katkısı.

Akademik ve İdari Kadrolar	1997/1998 Öğretim Yılı Sonu
<i>Akademik Kadrolar</i>	
Profesör	98
Doçent	68
Yardımcı doçent	138
Öğretim görevlisi	107
Okutman	103
Uzman	55
Araştırma görevlisi	430
Eğitim, öğretim ve planlama	1
<i>Toplam Akademik Personel</i>	1000
<i>İdari Kadrolar</i>	
Genel idari hizmetler	348
Sağlık hizmetleri	488
Teknik hizmetler	91
Avukatlık hizmetleri	1
Yardımcı hizmetler	385
<i>Toplam İdari Personel</i>	1313
GENEL TOPLAM	2313

Kaynak : Akademik kadrolar: ÖSYM (1998). *1997-1998 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri*, Ankara: ÖSYM Yayınları, No:1998-1. İdari Kadrolar: Erciyes Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı kayıtları.

Tablo 2'deki verilerden elde ettiğimiz başka bir gözlem, Ankara'da kurulmuş olan üniversitelerin İç Anadolu Bölgesi'ndeki diğer üniversitelerle karşılaştırıldığında daha fazla akademik personele sahip olmalarıdır. Bize göre bunun en önemli nedeni, Ankara'daki üniversitelerin, İç Anadolu Bölgesi'ndeki diğer üniversitelere göre daha erken kurulmaları ve bu sayede personel istihdamında önemli bir rolü olan daha iyi kütüphane ve kampus olanaklarına sahip olmalarıdır. Dolayısıyla, Anadolu, Erciyes ve Cumhuriyet üniversiteleri, Tablo 2'de son sıralarda yer alan Niğde ve Kırıkkale üniversitelerine göre daha erken bir tarihte kurulmuş olmalarına rağmen, öğretim elemanı çekmede Ankara'da yer alan üniversiteler kadar etkin olamamışlardır.

Tablo 2- Türkiye'deki Bazı Üniversitelerin Akademik Personel Sayıları
(1997/1998 Öğretim Yılı Sonu)

Üniversite	Akademik Personel Sayısı	Türkiye'deki Toplam Akademik Personel İçindeki Pay (%)
Ankara Üniversitesi	3,866	0.069
Hacettepe Üniversitesi	3,620	0.065
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1,966	0.035
Selçuk Üniversitesi	1,491	0.026
Anadolu Üniversitesi	1,129	0.020
Erciyes Üniversitesi	1,000	0.018
Cumhuriyet Üniversitesi	813	0.014
Niğde Üniversitesi	430	0.007
Kırıkkale Üniversitesi	387	0.006

Kaynak : ÖSYM (1998). 1997-1998 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri, Ankara : ÖSYM Yayınları, No:1998-1, s.209 ve dev.

2) Direk Gelir

Üniversitede istihdam edilen her türlü personele yapılan brüt ödemeler, üniversite sayesinde yerel ekonomiye aktarılan direk geliri ifade eder. Erciyes Üniversitesi'nin 1997 yılında yerel ekonomiye sunduğu direk gelir, Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3- Erciyes Üniversitesi'nin Yerel Ekonomi Üzerindeki Direk Gelir Etkisi (1997)

Harcama Kalemleri	Harcama Tutarı (000) TL
<i>Üniversite Bütçesinden</i>	
-Personel Giderleri	2,893,514,352
-Yolluklar	18,089,013
Toplam	2,911,603,365
<i>Döner Sermaye İşletmesinden</i>	
-Personel Giderleri	732,857,000
-Yolluklar	461,000
Toplam	733,318,000
GENEL TOPLAM	3,644,921,365

Kaynak : Erciyes Üniversitesi Bütçe Dairesi Başkanlığı (1998). *Erciyes Üniversitesi 1997 Mali Yılı Kesin Hesabı*, s.5 ve Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi (1998). *1997 Döner Sermaye İşletmesi Faaliyet Raporu*, s.3.

Tablo 3'de Erciyes Üniversitesi'nin istihdam ettiği personele yaptığı ödemeler, iki grup altında ele alınmıştır. "Personel giderleri" adı verilen ilk grup, Erciyes Üniversitesi'nin akademik ve idari personeline yaptığı brüt maaş ödemelerini kapsamaktadır. Ödemelerin brüt olması, personel maaşlarından yapılan emekli sandığı kesenekleri ile damga vergisi vb. keseneklerin yapılmamış olmasını ifade eder. "Yolluklar" başlığı altında yer alan ikinci

grup, üniversite personeline konferans, seminer vb. akademik faaliyetleri karşılığında maaşları dışında yapılan ödemeleri içermektedir.

Tablo 3'de yer alan toplam direk gelir, bu konuda yapılan bazı çalışmalarda da olduğu gibi üniversite personeline yapılan brüt ödemeleri içermektedir. Bununla beraber, burada hesaplanan direk gelir, emekli kesenekleri ve damga vergisi gibi kesintiler nedeniyle personelin eline geçen net geliri vermemektedir. Bu nedenle, üniversite personeli sayesinde yerel ekonomiye aktarılan direk gelirin hesaplanmasında bu tür kesintilerin dikkate alınması gerekmektedir. Tablo 3'de yer alan brüt ödemelerden 1997 yılına ait kesinti toplamını çıkarttığımızda, üniversite personelinin cebine giren net gelir, 2,018,393,245,000 TL'dir.

B) DOLAYLI KATKILAR

Herhangi bir bölgede üniversitenin faaliyete geçmesi, üniversite personeline ve üniversite öğrencilerine mal ve hizmet sunan yerel işletmelerde istihdam ve geliri artırır. Erciyes Üniversitesi'nin dolaylı gelir ve istihdam etkisi; bütçe harcamaları, öğrenci harcamaları, yardımlar ve döner sermaye harcamaları olmak üzere dört başlık altında ele alınacaktır. Bu başlıklardan ilk ikisi, Lewis (1988) ile Dell ve Rainnie (1996)'nin çalışmalarından alınmış; son ikisi ise, Erciyes Üniversitesi'nin faaliyetleri göz önüne alınarak tarafımızdan ilave edilmiştir.

1) Bütçe Harcamaları

Lewis'in analizlerinde üniversite bütçesinden yapılan harcamalar sonucunda ortaya çıkan dolaylı gelir ve dolaylı istihdam, aşağıdaki sıra takip edilerek hesaplanmıştır (Lewis, 1988, s.58):

i) Üniversite bütçesinden personel ödemeleri dışında yapılan harcamaların belirlenmesi. Personel ödemelerinin analize dahil edilmemesinin nedeni, personel için yapılan harcamaların direk gelir etkisi hesaplanırken kullanılmış olmasıdır.

ii) personel ödemeleri dışında kalan bütçe harcamaları içinde yerel ekonomiye yönelik olanların tespit edilmesi,

iii) hesaplamaların yapıldığı yılda, istihdam edilen işgücü başına düşen üretimin belirlenmesi.

Erciyes Üniversitesi'nin 1997 yılında personel ödemeleri dışında yaptığı toplam harcamalar ve bu harcamaların ana kalemler itibarıyla dağılımı Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4'deki toplam (1,947,304,036,000 TL), Erciyes Üniversitesi'nin 1997 yılında yaptığı bütçe harcamalarından direk gelir grubunda yer alan harcamaların çıkartılması yoluyla elde edilmiştir. Dolaylı gelir hesaplaması sırasında takip edilecek ikinci aşama, üniversitenin 1,947,304,036,000 TL'lik harcaması içinde yerel ekonomiye yönelik olanların tespit edilmesidir.

Erciyes Üniversitesi'nin 1997 yılına ait temel harcama kalemleri üzerinde yaptığımız bir inceleme, mal ve hizmet alımlarının %40'ının yerel ekonomiden yapıldığını ortaya koymuştur. Bu durumda 1,947,304,036,000 rakamının %40'ı, 778,921,614,000 TL'dir. Bu rakam, 1997 yılında üniversitenin yaptığı alımlarla yerel ekonomiye aktarılan dolaylı gelir miktarını göstermektedir.

Üçüncü aşamada, bu gelir rakamından yararlanılarak dolaylı istihdam sayısının belirlenmesi gerekmektedir. Dolaylı istihdam sayısının belirlenmesinde, istihdam edilen işgücü başına düşen üretim değerinden yararlanılmaktadır. İşgücü başına düşen üretim miktarı-

nın bir işin ortalama maliyetini gösterdiği kabul edilmiştir (Lewis, 1988, s.59). Bu nedenle, hesaplanan dolaylı gelir rakamı, işgücü başına düşen üretim değerine bölünürse; dolaylı gelir sayesinde ortaya çıkan dolaylı istihdam etkisi hesaplanmış olur.

Tablo 4- Erciyes Üniversitesi Bütçesinden Yapılan Harcamaların Gider Türlerine Dağılımı (1997)

Harcama Kalemleri	Harcama Tutarı (000) TL
Hizmet Alımları	34,471,472
Tüketim Malı ve Malzeme Alımları	275,338,434
Demirbaş alımları	15,764,620
Makina Teçhizat ve Taşıt Alımları	149,255,173
Yapı Tesis ve Büyük Onarım Gideri	833,354,631
Transferler	174,784,245
Özel Ödenek Harcamaları	464,335,461
TOPLAM	1,947,304,036

Kaynak : Erciyes Üniversitesi Bütçe Dairesi Başkanlığı (1998). *Erciyes Üniversitesi 1997 Mali Yılı Kesin Hesabı*, s.5.

Erciyes Üniversitesi'nin dolaylı istihdam etkisinin hesaplanabilmesi, Türkiye'de 1997 yılında hizmet sektöründe istihdam edilen işgücü başına düşen üretim miktarının belirlenmesi ile mümkündür. Bu nedenle, Türkiye'de 1997 yılında elde edilen hizmet üretimi değeri, aynı yılda hizmet sektöründe istihdam edilen işgücü sayısına bölünmüştür. Buna göre, hizmet sektöründe istihdam edilen işgücü başına üretim miktarı:

1997 yılı hizmet üretimi (cari fiyatlarla)

1997 yılında hizmet sektöründe istihdam edilen işgücü sayısı

$$= \frac{18,497,552,000,000,000 \text{ TL}^2}{8,488,000 \text{ Kişi}}$$

8,488,000 Kişi

$$= 2,179,259,189 \text{ TL}'dir.$$

Bütçe harcamaları sonunda ortaya çıkan dolaylı istihdam etkisi, 778,921,614,000 TL'lik dolaylı gelirin 2,179,259,189 TL'ya bölünmesi ile hesaplanacaktır. Buna göre, 1997 yılında bütçe harcamaları sayesinde ortaya çıkan dolaylı istihdam, 357'dir.

2) Yardımlar

Üniversite bütçesinden yapılan harcamalara ilave olarak, dışardan finanse edilen pek çok faaliyet de yerel ekonomide gelir ve istihdam artışına yol açmaktadır. Erciyes Üniversitesi'nin pek çok devlet üniversitesi ile karşılaştırıldığında ayrıcalıklı bir özelliği, son 4-5 yıl içerisinde Kayserili iş adamlarından almış olduğu yardımlardır. Üniversite binalarının

² 1997 yılı hizmet üretimi değeri, Maliye Bakanlığı (1998). *1998 Yıllık Ekonomik Rapor*, s.19'dan alınmıştır. 1997 yılı hizmet sektörü istihdamı ise, aynı kaynağın 75. sayfasından alınmıştır.

inşaasında kullanılan bu yardımların önemli bir kısmı, yerel ekonomiden talep edilen mal ve hizmetlere harcanmaktadır.

Erciyes Üniversitesi'ne yapılan yardımların hesaplamalarımızı yaptığımız 1997 yılında harcanan kısmı, 1,400,000,000 TL'dir. Üniversite binalarının inşaaası için harcanan bu paranın tahmini olarak çok az bir bölümü, malzeme alımları için yerel ekonomi dışına aktarılmaktadır. Elimizde yerel ekonomiye harcanan kısım ile ilgili tam bilginin bulunmaması, adı geçen miktarın tamamen yerel ekonomiye harcandığını kabul etmemize yol açtı. Bu nedenle, 1997 yılında yerel ekonomiye aktarılan dolaylı gelir, 1,400,000,000 TL'dir. Aynı yıl, yardımlar sayesinde ortaya çıkan dolaylı istihdam, yardım tutarının ekonomide istihdam edilen işgücü başına düşen üretime bölünmesi ile bulunmuştur. Buna göre 1997 yılında yardımlar sayesinde oluşan dolaylı istihdam, 642'dir.

3) Öğrenci Harcamaları

Üniversitenin yerel ekonomi üzerindeki dolaylı gelir etkisi hesaplanırken ele alınan başka bir kalem, öğrenci harcamalarıdır. Erciyes Üniversitesi'nde öğrenim gören 2000 öğrenci üzerinde yaptığımız bir anket çalışması, 1996/1997 öğretim yılında öğrencilerin ortalama olarak 40,000,000 TL aylık harcamada bulduklarını ortaya koymuştur. Öğrenci harcamaları yoluyla yerel ekonomiye aktarılan gelirin hesaplanabilmesi için Erciyes Üniversitesi'nin 1996/1997 öğretim yılındaki öğrenci sayısının belirlenmesi gerekmektedir. Erciyes Üniversitesi'nin 1996/1997 yılındaki öğrenci sayısı, öğrenim seviyeleri itibariyle Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5'deki verileri incelediğimizde, 1997/1998 öğretim yılında Erciyes Üniversitesi'nin toplam 18,856 öğrenciye öğrenim imkanı sağladığı ortaya çıkmaktadır. Her bir öğrenci için aylık ortalama harcama olarak hesapladığımız 40,000,000 TL ile üniversitede eğitim gören öğrenci sayısını çarptığımızda, öğrencilerin yerel ekonomiye aktardıkları aylık harcama 754,240,000,000 TL'dir.

Tablo 5- 1997/1998 Öğretim Yılı Başında Erciyes Üniversitesi'ne Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Öğretim Seviyeleri İtibariyle Dağılımı

Öğretim Seviyesi	Öğrenci Sayısı
Lisans	18,314
Yüksek Lisans	410
Doktora	132
TOPLAM	18,856

Kaynak : Lisans seviyesindeki öğrenci sayıları: Erciyes Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı (1998). *Erciyes Üniversitesi Öğrenci Klavuzu*, s.13. Yüksek lisans ve doktora öğrencileri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fen Bilimleri ve Sağlık Bilimleri Enstitüleri kayıtları.

Analizlerimiz bakımından önem taşıyan nokta, öğrencilerin bir yılda yerel ekonomiye aktardıkları gelirin bulunmasıdır. Bu amaçla yapmamız gereken ilk şey, Erciyes Üniversitesi öğrencilerinin yılda kaç ay Kayseri'de harcama yaptıklarının belirlenmesidir. Ailesi Kayseri'de bulunan ve Kayseri'de yaşayan öğrenciler, yılın 12 ayını Kayseri'de geçiriyorlar. Dolayısıyla, bu öğrencilerin şehir dışında geçirdikleri zamanın belirlenmesi gerekli

değildir. Ancak, diğer şehirlerden gelen öğrenciler, Temmuz ve Ağustos olmak üzere en az iki ayı Kayseri dışında geçiriyorlar. Erciyes Üniversitesi öğrencilerinin ne kadarının Kayseri dışından geldiğine dair bir istatistik bilgi elde edemedik. Bu nedenle, öğrenci başına düşen 40,000,000 TL'lik aylık gelirin kaç öğrenci tarafından yıl boyunca yerel ekonomiye aktarıldığını hesaplama imkanına sahip değiliz.

Bununla beraber, Erciyes Üniversitesi öğrencilerinin ister Kayseri'de otursunlar isterse Kayseri dışından gelsinler Temmuz ve Ağustos ayları dışında aylık olarak 40,000,000 TL'yi yerel ekonomiye aktardıklarını kabul ediyoruz. Öğrencilerin 10 ayda yerel ekonomiye aktardıkları geliri bulmak amacıyla, yukarıda bir ay için hesapladığımız 754,240,000,000 TL'yi 10 ile çarpıyoruz. Yaptığımız hesaplamalar, 1997/1998 öğretim yılında öğrencilerin yerel ekonomiye aktardıkları dolaylı gelirin 7,542,400,000,000 TL olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, öğrenci harcamaları sayesinde ortaya çıkan dolaylı istihdam 3461'dir.

4) Döner Sermaye Harcamaları

Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde faaliyet gösteren Döner Sermaye İşletmesi, daha önce de belirtildiği gibi, üniversitenin yerel ekonomiye kaynak aktarma yolundan birisidir. Tıp Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi sayesinde yaratılan direk istihdam ile direk gelir, daha önce incelenmişti. Burada, dolaylı istihdam ve dolaylı gelir etkisi ele alınacaktır.

Tablo 6- Tıp Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi 1997 Yılı Bütçe Gerçekleşmesi (Milyon)

Harcama Kalemi	Kullanılan Ödenek
Hizmet Alımları	198,398
Tüketim Malı Alımları	1,511,352
Makine Teçhizat Alımları	180,555
Diğer Alımlar	256,223
Transferler	999
TOPLAM	2,147,527

Kaynak : Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi (1998). *1997 Döner Sermaye İşletmesi Faaliyet Raporu*, s.3.

Döner Sermaye İşletmesi harcamaları içinde yer alan 180,555,000,000 TL'lik makine ve teçhizat alımı, yerel ekonomi dışına aktarılan tek harcama kalemini göstermektedir (Bkz.: Tablo 6). Bu nedenle, makine ve teçhizat alımlarının döner sermaye harcamalarından çıkartılması, 1,966,972,000,000 TL'nin Erciyes Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi tarafından yerel ekonomiye dolaylı gelir olarak aktarıldığını göstermektedir. Döner Sermaye İşletmesi harcamaları sonunda ortaya çıkan dolaylı istihdam, 902'dir.

Tablo 7- Erciyes Üniversitesi'nin Yerel Ekonomi Üzerindeki Dolaylı Gelir ve Dolaylı İstihdam Etkisi (1997)

Harcama Kalemleri	Dolaylı Gelir(000)	Dolaylı İstihdam
Bütçe Harcamaları	778,921,614	357
Yardımlar	1,400,000,000	642
Öğrenci Harcamaları	7,542,400,000	3461
Döner Sermaye Harcamaları	1,966,972,000	902
TOPLAM	11,688,293,614	5362

Erciyes Üniversitesi'nin yerel ekonomiye sağladığı dolaylı gelir ve dolaylı istihdam etkileri Tablo 6'da özetlenmiştir. Buna göre Erciyes Üniversitesi'nin faaliyetleri sonunda yerel ekonomiye aktarılan dolaylı gelir 11,688,293,614,000 TL; bu sayede ortaya çıkan dolaylı istihdam ise, 5362'dir. Türkiye'deki diğer üniversitelere ait harcama rakamlarına ulaşamadığımız için direk istihdam etkisinde olduğu gibi dolaylı gelir ve istihdam etkilerini karşılaştırma imkanına sahip değiliz.

III) SONUÇ

Üniversiteler, kuruldukları bölgede ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırırlar. Literatürde genellikle üniversitelerin ekonomik etkileri üzerinde durulmuş; sosyal etkiler fazlaca ele alınmamıştır. Bunun en önemli nedeni, sosyal etkinin kantitatif olarak kolaylıkla belirlenememesidir.

Üniversitelerin kuruldukları bölge üzerindeki ekonomik etkileri; direk, dolaylı ve uyarılmış olmak üzere üç grupta ele alınmaktadır. Bu etkilerin her biri, gelir ve istihdam imkanları bakımından değerlendirilmektedir. Direk ve dolaylı etkilerin hesaplanması daha kolay iken, uyarılmış etkinin hesaplanması daha zordur. Bunun en önemli nedeni, bu tür etkinin hesaplanmasında kullanılan çarpan modellerinin yerel ekonomi ile ilgili karmaşık verilere ihtiyaç göstermesidir.

Erciyes Üniversitesi ile ilgili analizlerimizde direk ve dolaylı etkiler üzerinde durulmuş; verilerin yetersizliği nedeniyle uyarılmış etkiler incelenmemiştir. Erciyes Üniversitesi, 1997/1998 öğretim yılında 2313 kişiye direk istihdam imkanı sağlamış; 2,018,393,245,000 TL'lik direk gelir yaratmıştır. 1997 yılında Erciyes Üniversitesi'nin yerel ekonomiye sunduğu dolaylı gelir, 11,688,293,614,000 TL olarak gerçekleşmiştir. Aynı yıl, üniversite sayesinde yerel ekonomide ortaya çıkan dolaylı istihdam ise, 5362'dir.

Erciyes Üniversitesi'ne ait bu bulgular, başka üniversitelerle karşılaştırmalı olarak sunulamamıştır. Bunun en önemli nedeni, başka üniversitelerle ilgili çalışmaların henüz yapılmamış olmasıdır. Özellikle İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan diğer üniversitelerle ilgili analizler, Erciyes Üniversitesi'nin yerel ekonomi üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı olarak incelememizi sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Dell, M. P. and Rainnie, A. (1996). The Impact of the University of Hertfordshire on the Local Economy, *University of Hertfordshire Working Paper Series*, 11, 25.
- Erciyes Üniversitesi Bütçe Dairesi Başkanlığı (1998). *Erciyes Üniversitesi 1997 Mali Yılı Kesin Hesabı*.
- Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kayıtları*.
- Erciyes Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı (1998). *Erciyes Üniversitesi Öğrenci Klavuzu*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası.
- Erciyes Üniversitesi Personel Dairesi Başkanlığı Kayıtları*.
- Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Kayıtları*.
- Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kayıtları*.
- Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi (1998). *1997 Döner Sermaye İşletmesi Faaliyet Raporu*.
- Lewis, J.A. (1988). Assessing the Effect of the Polytechnic, Wolverhampton on the Local Community, *Urban Studies*, 25, 53-61.
- Maliye Bakanlığı. (1998). *1998 Yıllık Ekonomik Rapor*.
- ÖSYM. (1998). 1997-1998 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri, Ankara:ÖSYM Yayınları, No:1998-1.